

СКАЗКИ
И
ПРЕДАНІЯ ЧУВАШЪ.

ТЪВАШ ХАЛЛАПЁСЕМ.

СИМБИРСКЪ.

Типографія А. и М. Дмитріевыхъ.

1903.

илтмелле:

„Еиё вёлертём, каңарар!“
терё.

Ҙак ёссем пулни вунә сул
иртрё,

Мәншура унтанпа нумай
улшәнҗё.

Тип-Варта Йантрак сурҗё
вырәнне

Вёлтөрөн пусса хупласа
илнё.

Карҗак ылханё вырәна сит-
рё.

Иантрак пуҗөпөх Ҙөпөрө
кайрё,

Унта ылтән тәпри җавнә
сёрте

Ҙөр айне пулса вилнё, төҗсё
хашё.

Арәмё унән каҗа кайрё
те,

Сурҗё-йөрне те турттарса
кайрё.

Кётерин халё Ҙөрпү хулин-
җө

Хөр ёмөрне монастырте пу-
рәнса

Турра пуҗсапса иртгерет
ёнтё.

Тукмак Пётөрөн мән пур
киль-сургне

Сутрөҗ те, укҗине җиркёве
хуҗёҗ.

Пёлтөр сула унән сурҗё
вырәнне

Ывәлө валли Михали илҗё.
Ёлөк сәмәлтарахскер, халё

Утак

Танлә сын пулса хай хуҗа
пулҗё.

Унән сүмөнҗө Тракка пу-
ранат.

Вөсене иккёшне те Шупу-
сөнҗө

Лайах сынсем төсө хисеп-
лөҗсё.

НАРСПИ.

1) Силпи йалёнҗө.

Пуш-уйахан вөсөнҗө

Хөвөл пәхрө аһәтса,

Силпи җаваш йалёнҗө

Йур ирөлҗө васкаса.

Тусем, сартсем хуп-хура

Йурё кайса пөтнөрөн,

Тухат курак сәп-сәра

Хөвөл хыта хөртнөрөн.

Сивё, хайар хөл иртет,

Кайат йөрсө, хурланса;

Сивё куҗсулөне йөрет

Иртнө кушан хуйхәрса.

Путаксемпе, варсемпе

Ҙөмөрөлсө шыв көрлет.

Аңах мәнле йөрсен те,

Хөвөл хөртнөҗем хөртет.

Хөл куҗсулө шавласа

Йухса кайрө сымара.

Аҗи-пәҗи выҗаса,

Љупса сурет урамра.

* *

Кылзё ыра суркунне,
Килзё, йаҗё ашатса.
Хевел саваҗ төнзёно,
Хёл айхинзён вараҗса.
Тёттём вәрман зёрелет,
Йешёл тумтир таханаҗ,
Ҙеҗен хир те йешерет,
Илемёне мухтаваҗ;
Тёрлө тёрлө зезексен
Ыра шәрши сараҗаҗ.
Пур сёрте те кайаксен
Лайах йурри йанаҗаҗ,
Сұлте, пелёт айёнзё
Тарри йурри илтёнет,
Ҙемсе курак сийёнзё
Путек-сураҗ сиккелет.
Хай кётёвё патёнзё
Аҗа шәхливё калаҗ:
Хыраме пит выҗнипе
Силпи йалнелле пәхаҗ.

* *

Силпи йалё пуйан йал,
Лараҗ вәрман ашёнзё.
Кангур бекех сурзёсем
Ват йамрасем айёнзё,
Йалё тавра укалзә,
Ҙенё сатан укалзә,
Кив капанлә анкарти,
Терлө сямёслө пахзә;
Асла урам тәрәшшённе
Хама витнё сурзёсем,
Урам икё айаккипе

Йем-йешёлех саҗёсем.

Суртсем тавра кил-карти
Љул хумё пек савәрнә.
Сара хапха килсөрөн
Љентёрленё тәрәлә.
Силпи йалё асла йал,
Хула тийён иңсетрен.
Ахәр кунти зәвашсен
Мулё пуртар сав вёсен.

* *

Сырма йухаҗ кёрлесе
Асла йалан сүмёне.
Хевел тёрё тёрлесе
Вылаҗ унан шывёне.
Тара шывән ашёнзё
Кавак пелёт йаванаҗ,
Ватә йамра тайәлса
Тёсне пәхса саванаҗ.
Ава кёпер сийёнзё
Сгарик лараҗ вәлтапа:
Йапәрт-йапәрт пуллине
Улталасшән аманпа.
Ав аҗасем сұл йёнзё
Шывра ишсе сүрессё,
Пулә тыган ваттине
Хирёҗтерме пелессё.
Ака пер сын кёперпе
Касса пыраҗ сырмана.
Сырма урлә касрё те,
Керсе кайрё вәрмана.

* *

Сәтмах искех туйанаҗ
Силпи зәваш йалёнзё,
Вәхәт ыргни сисёнмест

Саванъсла кунсензе:
 Кайак йурри, сын сасси
 Йан-йан йараѣ тавраңа;
 Суркуннехи хавас йурѣ
 Килсе керет хѣлхана.
 Урам тѣрах сыннисем
 Улпут пекех утащѣ.
 Пурт хысензе шавласа
 Аѣи-пѣзисем выѣащѣ.
 Нар пек хитре хѣресем
 Акѣшсем пек утащѣ.
 Ъанкар-ѣанкар тенкисем
 Йалтартатса пыращѣ.
 Сѣр сѣмерсе каѣѣасем
 Ташлаѣ хапха умѣнзе.
 Пурѣнѣссем ах, аван
 Асла Силпи йалѣнзе!

* * *

Сака сутѣ тензере
 Вайли сук та етемрен:
 Шывсем синзе, сѣр синзе
 Хуѣа пулса вал тѣраѣ.
 Анѣах вайла етем те
 Хѣи тензине пѣхѣнаѣ.
 Укѣапала ерехех
 Сынна ѣсран кѣларѣѣ.
 Асла Калам ернинзе
 Менле ѣаваш ѣсмен-ши?
 Таран нѣхреп ашѣнзе
 Мен ѣухлѣ сѣра пѣгмен-ши?
 Еснѣ те ѣав, синѣ те,
 Йѣркицеле сикнѣ те,
 Унсѣр пусне йеплелле
 Тавас тетѣн прѣсникѣ?

Кун иртнѣсем урамра
 Усѣр сынсем нумайрах,
 Каѣа пулнѣсем вѣрманна
 Саса кайѣѣ хытѣрах.
 Ёсе ёсе каѣалла
 Усѣр ѣаваш нѣванѣѣ,
 Суркуннехи пыѣѣѣак та
 Канна сѣмсе туйнѣнаѣ.
 Выртаѣ ѣаваш улпут пек,
 Шухѣашламаѣѣ ѣстине,
 Пѣтѣм урам тѣрѣашшѣне
 Кашкарѣѣ хѣи йуррине:
 Нумай ёсле нѣумай си,
 Хытѣ тарла хытѣ ёс.
 Ерех тесен, ёс сынни
 Нихѣашѣ те тиркемест.
 Вахѣѣѣѣѣе ёслѣпѣр,
 Вахѣѣѣѣѣе ёсѣпѣр.
 Килте ёсѣме пулмасан,
 Кѣршѣ патне кѣрѣпѣр.
 Кѣршѣн ёсѣме пулмасан,
 Уѣранне те ёсѣпѣр.
 Уѣранѣ те пулмасан,
 Турѣ парасса кѣтѣпѣр.

* * *

Калам иртет, йур пѣтет,
 Сурхи суна та ситет:
 Ъаваш ѣасах урѣлнѣаѣѣ.
 Мухѣѣѣѣѣр иртсе кайѣѣѣаѣѣ.
 Ёнтѣ усѣр ѣавашсем
 Урѣр синѣ тѣрѣр-ха!
 Йем-йешѣлех сѣл тусем,
 Шыв та ѣакнѣ сѣрмара.
 Ёѣи пыѣѣѣсѣсем, тѣрѣр-ха,

Урлă-пирлĕ пăхăр-ха:
 Ака пуçне тўрлетес,
 Урапуна тирпейлес;
 Сивĕ шывпа çавăнсан,
 Питне-куçна тĕс кĕтĕр,
 Авантарах апатлан,
 Ака тума вай кĕтĕр.
 Кўлес ёнтĕ лашана,
 Тухса кайас акана.
 Ей Турăçам, сывлăх пар,
 Акнă тыррама йнгар!

2) Сарă хĕр.

Йешĕл курăк хушшянче
 Сап-сарă реҫек ўсет,
 Асла Силни йаленче
 Нарспи йатлă хĕр ўсет.
 Пиҫе-кўсе пит хўхĕм,
 Хирги сарă реҫек пек.
 Икĕ куҫĕ хуп-хура,
 Икĕ хура шарҫа пек.
 Йавăнаҫҫĕ хыҫалта
 Çивĕт вĕҫĕ кăтрисем.
 Утса утса пынă ҫух,
 Шанкăртатаҫ тенкисем
 Куҫсемпе пăхнă ҫух,
 Каҫҫан ҫĕри сĕкленет.
 Çўхе тутти кулнă ҫух,
 Каҫҫа ҫунĕ сĕмселет.
 Хирти сарă реҫеке
 Ашă куҫпа кам пăхмĕ?
 Ун пек лайăх хитре хĕре
 Мĕнле каҫҫа йуратмĕ?

Хĕвел анса ларсанах
 Питне çаваҫ, шăланаҫ,
 Вайнă тухма шĕлкеме
 Какăрĕ çине çакаҫ,
 Шанкăр-шанкăр теветне
 Хулпуҫци урлă йараҫ,
 Хĕрлĕ пурҫан тутарне
 Хĕрле çавăрса ҫыхаҫ.
 Вайăсенче ун сасси
 Кайăк сасси йевĕрлĕ,
 Ахăлтатса кулнă ҫух,
 Çирĕп çын ку темелле;
 Вайă саланиҫченех
 Савăнтараҫ сассине.
 Ирхи сăлтăр хăпарса
 Йăл-йăл кулаҫ тўпере.
 Хайĕн ашшĕ киленче
 Нарспи канлĕ ҫывăраҫ:
 Ыра тĕлĕксем курса
 Тĕлĕкре те саванаҫ.
 Ирех тăраҫ, тумланаҫ,
 Нарспи еҫе тытанаҫ:
 Йе пурҫан ҫип илет те,
 Йурла йурла тĕрĕ тăваҫ;
 Йе сĕлеме лараҫ те,
 Çевви шарҫа пек пулаҫ,
 Сўс хурелĕ хурҫа йыҫа
 Пĕр кĕрет те, пĕр тухаҫ;
 Йе пир тĕртме лараҫ те,
 Выҫаҫчараҫ асине;
 Йе хултарҫа тытаҫ те,
 Çиппе тийет сĕррине;
 Йе сак ҫинҫи кушăкĕ
 Питне çава пуçласаҫ,

Апат хатёр ханашан,
Алли-ури сәмәлран...
Аван иртрё пуранаң
Хөрән сүлә тулиңен,
Ашшә килне хатана
Сиңә йутран килиңен.

* *

Нарспи ашшә Михетер
Сәрме пуйан пуранаң.
Вал хай хөрне йуратаң,
Нарспийәне мухтанаң:
„Ман хөр некки каман пур?
Кама пүрнә ун нек хөр?
Пушмак сүки хөрәмән?
Сүрет-и вал тенкәсәр?
Силпи йалә өмәрне
Ун нек хөрсем кураң сүк!
Пёр ҙаваш та хай хөрне
Михетер нек пәхас сүк!
Михетере мән ситмен?
Менәм сүк-ши суртамра?
Кемәл тенкә, төртнә пир
Сахал-ши-мән сүңсемре?
Тыра-пула туллийех
Ишәлмест-и кәлетре?
Су, сәт-турах, сәра пыл,
Тулли мар-и вүхрепре?“
Җан сәмахан суйи сүк:
Михетерен мән ситмест?
Пегәм йалла пёр пуйан,
Ана никам ситеймәст.
Унан суртә хула нек,
Көрсен витёр тухма сүк.
Хуралтисен тәррине

Җах-тәп вәссе ситме сүк.
Карташ тулли йапала
Купаланса ыртаңсә,
Кәлет тулли тыррисем
Таканаң нек тәраңсә.
Урхамах нек лашисем
Ута-сәлә сийеңсә:

Унан ыдәх-төрлөхсем
Пиңкә нек сүрессә.
Тури касри сак кил-сүрт
Айакранах куранаң—
Пирән вата Михетер
Тивәслипе мухтанаң.

* *

Сак ыра сын Михетер
Хайән хөрне йуратса,
Асла саварни хысәнах
Хуңә ана сураңса.
Пулас туйа вал йышсем
Түсеймесәр кәтеңсә:
Икә пуйан пёрлешсен,
Шеп те пулә туй! теңсә:
Синсе хәсан ситә-ши?
Йепле вахат ирттерес?
Симәк күнә инсе-ши?
Йепле унҗенех түссә?
Михетерән киләнҗә
Парне валли сәлессә.
Туйан хаватне сиссе,
Вайран тухса өсләсә.
Анҗах Нарспи сарә хөр
Туй пуласран хурланаң:
Варттан варттан вал йерет,
Сетнер йатне асанаң.

Йал вѣсѣнѣ тукасра
 Пѣзѣксецсѣ пѣрт лараѣ.
 Амашѣне сак пѣртре
 Сетнер аѣа пуранаѣ.
 Тѣпер аѣа Сетнерѣн
 Пѣр урхамах лаши пур,
 Вата карѣак амаш пур,
 Вѣри йунла тѣри пур,
 Икѣ вайла алли пур.
 Ташман пусне пѣтерме
 Вѣри вут нек силли пур.
 Унтап ураѣх Сетнерѣн
 Нямѣн те сук йапала
 (Антаѣх асту: Михетер
 Хѣрне памасѣ сукалла).
 Пирѣн Нарспи, сара хѣр,
 Сав Сетнере йурагаѣ,
 Саванпала сара хѣр
 Туй пуласран хурланаѣ.

* * *

Сѣле валак патѣнѣ
 Вата йамра йешерет.
 Куллен ирех саванта
 Сетнер Нарспиѣе кѣгет,
 Кѣте кѣгех шавараѣ
 Урхамах нек лашине.
 Шыва анаѣ витрепе
 Нарспи куллен ирхине.
 Нарспи икѣ витрипе
 Шалтѣр-шалтѣр килет-ске,
 Саванниѣе Сетнерин
 Тѣри калт-калт сикет-ске.
 Нарспин сѣхе тутисем
 Кулацсѣ-ске тастанаѣх,

Сѣле валак пуцѣнѣ
 Сетнер тѣраѣ сугалсах.
 Йалтѣр-йалтѣр куцѣсем
 Сара хѣр сине пахацсѣ,
 Сар майахла тутисем
 Аша самах калацсѣ.

3) Сѣмѣк кацѣ.

Шанкартагса шыв йухат
 Сѣле валак пуцѣнѣ.
 Кѣмѣл пекех йалтѣраѣ
 Шывѣ хѣвел сугтинѣ.
 Кѣмѣл-мерѣен тухйана
 Сара хѣре шыв асаѣ,
 Сара кацѣа калацса
 Хай лашине шавараѣ.
 Сѣле йамра ашѣнѣ
 Кайаѣк йурлаѣ йуррине,
 Лаши ѣссе танѣсем
 Кацѣа калаѣ самахне:
 „Саплаѣх вара, Нарспиѣем,
 Сук-шим манѣн араскалаѣм?
 Саплаѣх сана йут сѣре
 Илсе кайѣ-шим усал?
 Ах, телеѣем суктѣр сав,
 Асу-аннѣ пит пуйан!
 Хайсен пуйанлахеѣе
 Паранацсѣ сук сынран“.
 — „Ан ѣпкелешсем Сетнер,
 Мѣншѣн сынна ѣпкелес?
 Аста тарса кайас-ха
 Пуйан атте-аннерен?
 Атте-анне ухмаѣх сав,

Мен каласа кәнтарас?
 Мен тавар-ха, кала-ха,
 Мәнле бирән май тупас?
 Хөвөл ансан, каç пулсан,
 Пайан туйа лартаççе,
 Хушәлқари пуйанпа
 Мавән туйа пуçлаççе.
 Ташман ытла хайар тет,
 Йеңле унтан хәтәләс?
 Сетнер, Сетнер, кала-ха,
 Аста кайас, мән тавас?
 Сана тем пек йуратса,
 Савса епә пурәнтәм,
 Анҗах сапах çак куна
 Çамрәк пуçәмпа куртәм“.

— „Пөртген пөрех пуçәм пур,
 Вәри йунлә зәрәм пур,
 Ватә карзәк аннем пур,
 Урхамах пек утәм пур,
 Вәсензән те хакләрах
 Ыунәм савни есә пур,
 Анҗах сана та пайан
 Туртса илен ташман пур,
 Вәл ташмана пөтерме
 Икә вәйлә алләм пур,
 Анҗах ана пөтерсен
 Унтан усал тәнзә пур.
 Хавән кәмәлу пулсан,
 Лашам çине лартәттәм,
 Айаккаллах ку йалтан
 Вәсәттәм те кайәттәм“.

— „Сетвертаврәя хавәртрах,
 Шыва анаф пәр арәм...
 Ыун савниие калаçса

Уйрәлассән туймарәм“.

— „Сывә пул епини, Нарспи,
 Ан ман епини мөскөне!“

Лаши сикрә, ыткәнзә,
 Вәçсе кайрә килнелле.
 Нарспи апа хурланса
 Пәхса йулзә хыçәнзән,
 Хускалмарә ыраңтан
 Савни куçран кайиңзән:
 „Сывә пулах, сывә пул!
 Йеңле сана манәп-ши.
 Санпа пәрле пулмасан,
 Йеңле йутра пулап-ши?“

— Мәншән Нарспи хуйхә-
 ратән?

Каңзу ытла ватә-им?
 Парнұ ытла сахал-им?
 Терә арәм ситрә те.
 Нарспи шывне әсрә те,
 Килне утрә хуйхәрса,
 Килне ситрә, йәрсе йазә
 Сетнерешән хурланса.
 Пүртрә ватә карзәкә
 Вәрçса сүрет ахаҗех.
 Сиплет тулта Михетер
 Туй күмино пөзҗенех.
 Ёслет ватә пуçәне,
 Пурттипеле каскалаф.
 Савнә хәршән тәрәшса
 Пиңә тәрәх тар йухат:
 — „Мән кәсәнрен үстөртәм,
 Çак тарана ситерме,
 Ёнтә пайан йулашки
 Ёсәм пултәр хәрәме.“

Ўсрѣ ситрѣ, пулѣ хѣр—
 Пуян ушашка кирлѣ,
 Ушашкине тупрамър—
 Куми лайахрах кирлѣ.
 Ситрѣ энгѣ Симѣк те,
 Хѣрѣн туйне тумалла.
 Тавташамсем пухансан,
 Кѣсѣр туйне лартмалла.*

* * *

Михетерѣн килѣнѣ
 Сѣра пиѣки кусаѣ,
 Йалти тавташ-тавансен
 Пырѣ тѣпѣ йаранаѣ.
 Икѣ пысак кѣмака
 Терлѣ апат пѣсланаѣ,
 Йалти тавташ-тавансен
 Тута-сѣвар суланаѣ.
 Хура пѣртре шапѣрса
 Лараѣ шапѣр тѣрлетсе,
 Налти сѣмрѣк каѣѣсен
 Ури кайаѣ сѣкленсе.
 Туйѣн хѣватне кѣтсе
 Пур те вѣссе сѣреѣсѣ,
 Килти пѣр дун хуйхино
 Пѣртте вѣсем сисмѣсѣ.
 Нарспи лараѣ лѣссинѣ
 Икерѣсем суласа,
 Сураѣвине асанса,
 Лараѣ мѣскѣн хуйхѣрса:
 — Сѣѣ йутран килѣ йут
 Атте килне хѣтана.
 Сарѣ хѣре сураѣѣ
 Сѣѣ йутри пуйана.
 Атте-анне ан васкѣр,

Тата пѣр сул тѣрѣр-ха,
 Пѣртен пѣрех хѣрѣре
 Тата пѣр сул усрѣр-ха.
 Атте-анне ѣсѣрне
 Хѣрне итлес темерѣ,
 Каѣѣ пуйан тевине,
 Хѣрин дунне пѣлмерѣ.—
 Вата дун та хытна дун,
 Хытса кайна кѣсѣ сѣв.
 Сѣмрѣк дун та, пѣѣк дун,
 Дунѣ ытла сѣмсе сѣв.
 Кайак дунѣ пулсѣссѣн,
 Йѣрѣ-ѣ те кулѣ-ѣ;
 Сунаѣсѣм пулсѣссѣн,
 Вѣсѣ-ѣ те кайѣ-ѣ.

* * *

Хѣвел анѣ хѣрелсе
 Хура вѣрман хыснелле.
 Кѣтѣ анѣ кѣрлесе
 Аслѣ Силпи йалнелле.
 Ав унта хитре хѣрсем
 Ёни хысѣн дунѣсѣ,
 Дѣйе маттур каѣѣсем
 Вѣсен хысѣн йулмаѣсѣ.
 Акѣ пѣр етем дупаѣ,
 Ула ёни мѣкѣрет,
 Сѣмсѣр сысни сѣхѣраѣ,
 Пѣтѣм йала сѣмѣрет,
 Кѣтѣ хысѣн урампа
 Хура тусан хѣпараѣ.
 Акѣ тусан ѣшѣнѣ
 Карѣк аран-сѣс утаѣ.
 Хай вал хѣрах аллипе
 Йѣтна сѣра дѣресси:

Ай-ай хён нек сёклесси,
 Ай-хай сэмал ёсесси!
 Пирён ватá Михетер
 Тантáшсене йыхáраф:
 Увáн ватá карзáкки
 Сáра йáтнá, уттарáф,
 Тантáш патне кёрет те,
 Усаф сáра зёресне.
 Туйа пыма йыхáрса,
 Ёстерет туй сáринне:
 „Ырá тантáш-тáвансем,
 Пире хисеп тумáр-ши?
 Хёре казза паратáр,
 Тури касса утáр-ши?“
 — „Пырáпáрах пырáпáр,
 Пымасáрах йулмáпáр!
 Тура пýрсеа, сывá пулсан,
 Камáлара татмáпáр!“
 Карзáк йала ёреглет,
 Тёттём те пулса ситет;
 Карзáк сýрет килёнзё,
 Сáкар-тáвар хатёрлет.

* *

Ырá тантáш-тáвансем,
 Тури касса уттарар!
 Перекетлэ сáрана
 Ёсе-ёсе туй лартар!
 Пирён тáван хёр парáф,
 Пире унта йыхáраф.
 Хайён савнá хёрешён
 Урам-сурáм туй пуслáф.
 Туйне-пусне пуслизён,
 Авал зáваш йáлине,
 Ваттиссене асáвса

Такар сáкар-тáварне:
 Ват аттесем, авнесем,
 Ырá курáр сáтмахра,
 Пирён сáкар-тáварсем
 Пулззáр сирён уиáрта.
 Пирён савнá Нарснийе
 Парáр ырá пурáнáс,
 Парáр увáн телейне
 Ырáлáхпа савáнáс! -
 Ваттиссене асáнзёс
 Авалхисен йёркипе.
 Унта туйа пуслáма
 Кёзёс шура келете.
 Курка тулли сáринне
 Ашшё-амáш пахиллет,
 Ашшё-амáш умёнзё
 Хёрё хурланса йерет:
 — Нарсни, хёрём, пил сáна!
 Упáшкуша ан пáрах,
 Аван пурáн униала,
 Тату пулáр йаланах.
 Итле áва, йáваш пул,
 Усал сынпа ан сыхлан,
 Ёсне ёсле, ёсзён пул,
 Кирилэ марпа ан хáтлан! —
 Атте-анне үкётлет
 Хёр куссулне йухтарса.
 Шáпáр сасси зáйлатаф,
 Туйа йаззёс пуслáса.

* *

Силпи йалэ харлатса
 Вилнэ сын нек сывáраф.
 Тёнзё лáикине курса,
 Сўлтё уйáх савáнаф.

Керсе пөгнө вайыран
 Сарá хәрсем, каззасем.
 Туй халáхэ сывара́т,
 Сывара́ссэ хусисем.
 Аша сывлаш сивенет,
 Саса-зөвө илтөнмест;
 Пёр йы́та-сес вёркелет,
 Савар карма ўркенмест.
 Автан сур-сёр авата́т,
 Ларна́ сёрте сывара́т,
 Хуллен хуллен уйáх та
 Варман хысне пытана́т.
 Ыра́ тутла айхана
 Таваш сынни сывара́т.
 Пёр зунáн-сес хуйхана
 Сав каç зери сурала́т.

4) Туй.

Хевел тухна́ тухманах,
 Төгем кайрө йал сынзе.
 Кусне усна́ усманах,
 Таваш ларат мунзинзе.
 Симек күнө йалине
 Сынсем мунза көрессе,
 Симек куракөпеле
 Сан-сурáмнө хертессө,
 (Ват аттесем, аннесем
 Сапла хушса хаварна́)
 Сапла пайан тавашсем
 Мунза көрсе тасална́.
 Сене көпе-йөмпеле
 Тухрөс вөсем урама,
 Тухрөс вөсем йеррипе,

Утрөс ирех туй курма.
 —Ака́ туй та ака́ туй,
 Пирен туйсем саплалла!
 Тури касри туй сасси
 Йантарата́т сур йала.

* * *

Михетерен кил-сурзе
 Айакранах курана́т.
 Урам йензи хапхаран
 Сын көрет те сын туха́т.
 Пурт умөнзе сын нумай,
 Килнө вөсем туй курма.
 Ваттисем те сахал мар:
 Килнө вөсем сара өсме.
 Йарантарса йаванса
 Шапáр көвви ташлата́т.
 Ыра́ хуса хушнипе
 Туй халáхэ туй тават.
 Туй халáхэ туй туса
 Ывана́т те савана́т.
 Шапáр сасси зарансан,
 Туй йуррийө пуслана́т:
 Мөншөн шапáн ларатáр,
 Мөншөн шапáн ларатáр?
 Шапáн шапáн лармашкан
 Шапáк зөппи мар епир.—
 Анза́х шапáр халáхсар:
 Татах ташлама зөнет.
 Көрес көрес ташласа
 Пурт урайө силленет.
 Ыра́ ханасем төпелте
 Ёссе-сисө савана́ссө.
 Хөрөпеле каззине
 Ыра́ күнсем суна́ссө:

Сыва пулѳар, пур пулѳар,
 Аѳа-пѳала пулѳар;
 Ырѳа-тату пурѳанѳар,
 Усал сѳамах ан илтѳер.
 Есер-сѳийер, тѳавансем,
 Ёмер перле пурѳанар!
 Хѳерне каѳза йуратса,
 Атѳар шепрех туй тѳавар!
 Акѳа ёнтѳе, пѳах ёнтѳе,
 Йепле ташлаѳ ват хуѳа!
 Хѳерин туйин савѳанѳсѳе
 Сѳеклет иккен ват пуѳа!
 Маттур пуса-каѳзисем
 Вайран тухса сикесѳе.
 Весен хыѳсѳан хѳерѳсем
 Такмакѳе сѳетесѳе...
 Пурѳан сѳѳселѳе ѳаршав
 Матѳаранах суланаѳ.
 Хѳерлѳе ѳаршав хыѳсѳенѳе
 Пѳеркенѳѳекне хѳер лараѳ.
 Хѳер лараѳ те, хѳер-йѳерет,
 Пѳеркенѳѳекне сѳеклемест.
 Хѳер-суммисем йурласа
 Унѳан сасси илтенмест.
 Хѳер-суммисем йурринѳе
 Асѳанаѳсѳе Нарспийе.
 Михетерѳн Нарспине
 Таваѳсѳе мѳен ун туйне.
 Шурѳа сухал Тахтаман
 Упѳашкийе пулмалла.
 Хайѳен ѳунѳе савнинѳен
 Каймаллипех каймалла.
 Есѳе йута кайсассѳан
 Мѳен тѳавѳе-ши Сетнерѳе?

Ырѳа Нарспи аппѳасѳам,
 Ёѳста санѳан телейѳу?

* * *

Туй тѳаваѳсѳе сѳемѳерсе,
 Унѳан вѳесѳе-хѳерри сук.
 Тантѳаш патне сѳѳресе,
 Йалта тантѳаш пѳетес сук:
 Сѳѳлѳе сѳаран кѳумийѳе
 Тантѳаш патне сѳѳрегет.
 Хѳер-суммисен йуррийѳе
 Таѳста сѳѳтех илтенет.
 Кунѳен-сѳерен выѳлама
 Шапѳарѳе те ѳарѳанмаѳт,
 Кунѳен-сѳерен ташлама
 Пуса-каѳзѳи ыванмаѳт.
 Петем йалти аѳа-пѳаѳа
 Туйѳе хыѳсѳан хѳавалаѳ.
 Вилес пекех ватѳа сѳын
 Пѳѳрт хыѳсѳенѳе сѳывѳараѳ:
 Туй тѳавѳар та, шеп тѳавар,
 Ватѳа сѳыннѳан халѳе сук,
 Выртна сѳерте сиккелет,
 Анѳах тѳама вайѳе сук.

Б) Йумѳаѳ патѳенѳе.

Пѳѳзѳексѳесѳе хура пѳѳрт,
 Шурѳа старик сак сѳинѳе.
 Сѳутѳа кѳѳртмест нимѳен те
 Тѳене пек-сѳес ѳѳѳреѳе.
 Уѳса хуна алак-сѳес
 Пѳѳртѳен ашне сѳутатаѳ:
 Хѳевел сѳѳтѳи пайѳарки
 Урай тѳарѳах ав шаваѳ.

Лараҗ старик төпелте
 Җапатине сапласа,
 Ват алура йөркине
 Мөшөл-мөшөл маташса.
 Акә хөвөл сүттийә
 Шуса шуса пыҗә те,
 Сиксе ларҗә старикән
 Кавак-сүслә пуҗ сине.
 Симек сүйә урамран
 Җеклентерет җерине,
 Хөвөлә те выҗаса
 Җутатаҗ сүҗ пәрҗине.

* * *

Макартатса машлатса
 Җапатине сапласа
 Ларна җерте, симсен те,
 Җын килнине пөлмен те:
 Уҗа аләк умәнҗә
 Карҗәк тәра парат мән,
 Кавак сүслә старике
 Аша сәмах калаҗ мән.
 Аша сәмах калакан
 Сетнер амаш пулна мән.
 Ун ыбалне Сетверне
 Усал-төсел йернә мән.
 Җавәнпала амашә
 Пумәҗ патне уттарҗә.
 Ах-ахлатса хуйхәрса,
 Хай хуйхине каларә.
 Нумай вөсем старикне
 Ларҗәс сәмах каласса,
 Каласна җух хушәран
 Ёлекхине асанса,
 Йулашкинҗән тин вара

Килешрә леш старикки.
 Машәр җәлха пер көпе
 Пама пулҗә карҗәкки.
 Вара старик тәҗә те,
 Хайән өсне пәрахса,
 Хупса хуҗә аләкне,
 Турҗәкине җаклатса;
 Җине керек тәхәнса,
 Җөлөк тытрә хул айне;
 Ури айне шарт хурса.
 Укҗа хуҗә хай умне;
 Унтан шура сухалне,
 Кавак сүсне йакатса,
 Укҗа сине, суккарскер,
 Пахрә күсне җакартса.

* * *

Пахса тәҗә тәҗә те,
 Шур сухалне йакатса,
 Каларә вал йеррипе
 Карҗәк йенне җавранса:
 „Җамки шатак—хупәнмә.
 Җери татак—сыпанмә.
 Пүлөх Турә пүрнинҗән
 Нимәнне те иртеймә.
 Пана ана Пүлөхсә
 Верй йунна җемсе җун.
 Пүрнә ана Пүлөхсә
 Көске өмер, йывәр кун.
 Сивә кунсем килөҗ те,
 Шанса кайә вөри йун.
 Хыта кунсем килөҗ те,
 Хытса кайә җемсе җун.
 Вөри кунсем килөҗ те,
 Вөриләнә шанна йун,

Хыгнә сёртен, ирәлсә
 Сунса кайә сөмсә дун.
 Унтаң старик җаранса
 Шухашласа тәҗә те,
 Көрәкәпә сәләкне
 Сакки сине хуҗә те,
 Сапла тагах каларә
 Карҗак йенне савранса
 (Лараҗ карҗак сак синеҗе
 Урла-пирлә тайалса):
 „Төрлә усал-төсел мар,
 Киреметри хывни мар,
 Җир-җер йертен йөрәх мар,
 Сын тухатса хуни мар,
 Сук, кин, санан мвәлна
 Тура сырни саплалла.
 Ан йөр, кинәм, Пүләхсә
 Йешле хирәс пымалла?“
 Старик сапла каларә,
 Нимән тума пәлмерә,
 Хайен әснә тытрә те,
 Пәр сәмах та җенмерә.
 Пусне усса хурланса
 Тухса кайрә карҗакә.
 Сәпатине сапласа
 Ларса йулҗә старикә.
 Мәкәргатса, мәшлатса,
 Аптәраса лараҗ вәл:
 „Мәнле вара ку пайан?“
 Хай ашәнҗе ытат вәл:
 „Халиҗбенәх сынсене
 Йүмәс пахса параттам,
 Суйа сәмах суйайса
 Улталаса йараттам—

Мәнле вара ку пайан?
 Җәре җанах пәлҗә-шим?
 Суйса парас тевә-җә —
 Ак тамаша! төрәс-шим?“

6) Тарни.

Хөвөл анса пытанаҗ,
 Силни йәлә ләпланәҗ.
 Төттәм пулса ситәснә
 Пирән туй та саланәҗ.
 Йәлти хәрсем, каҗҗәсем
 Вайя тухнә выҗама,
 Тухнә пирән Нарсни те
 Хәр өмәрне асатма:
 Йулашки каҗ выҗаса
 Йулас арәм пулитҗен,
 Йулашки каҗ Сетнерә
 Курас йута кайиҗен.
 Сетнер тәраҗ савангах
 Пусне усса хуйхәрса.
 Сарә хөрән куҗәнҗен
 Анаҗ куҗсулә йукса.
 Вайя сынни салансан,
 Пайтах вәсем каласрәс.
 Ыталаса нәр пәрне
 Төттәм сәрте сухалҗәс.

* * *

Вәт сәлтәрсем тахсанах
 Пәләт айне хупланҗәс.
 Вәрман төлне хуп-хурах
 Сәм пәләтсем капланҗәс.
 Сумәр сәваҗ, шыв йухаҗ,
 Хура вәрман кәр кәрлет.

Ҷил тухаф те ҷил кайаф,
 Выса кашкар нек ўлет.
 Ҷиҷем пёрмай ҷуттипе
 Варман ашне ҷутатаф.
 Тёттём варман ашёпе
 Пёр йуланут кустараф.
 Лаша пыраф талхарса
 Варман ашне йантратса.
 Иккён ларна утланса,
 Лаша ҷитет ыванса.
 Йывас лараф улап нек
 Тёттём ҷёрте кашласа,
 Ёшпер кайар! тийет те,
 Пуҷне тайаф ҷул парса.

* *

Ҷурам-пуҷе ҷап-ҷутах,
 Хёвел тухас нек тараф.
 Ҷурам-пуҷе шурсанах,
 Туй халәхё пуханаф.
 Хай йёркипе ташлама
 Вахат пуса-каҶисен.
 Хай йёркипе йурлама
 Вахат ҷитне хёр-ҷумсен.
 Шапәр сасси илтёнмест,
 Шапәрси те курәнмаст.
 Ёра хана хушшинҶе
 Ерех-сара такавмаст.
 Стариккипе карҶакки
 Хура пўртре вәрсаҷе.
 Мён пулна-ши ҷав тёрлех—
 Ҷурте шаппан ларасе?
 Шаппан шаппан лармасар:
 Вёсен хёре ҷук пайан,
 Нарспи усал Сетнерпе

Тарса кайна вайаран.

* *

Виҷ йуланут вәрманта
 Йёр йёрлесе ҷўреҷе.
 Пери кунта, леш унта,
 Темёнле йёр йёрлесе.
 Йёр йёрлесе, итлесе:
 Пёрер саса пулме-ши,
 Хёвел пахаф ҷутатса—
 Кирле ҷула усме-ши.
 АнҶах нимён палла мар,
 Кёрес тата шаларах.
 Варса килет ҷиллипе:
 Тупас-ҶеҶеке хавартрах!
 Варман ҷара, пит тискёр,
 Унан аше Ҷав та Ҷав!
 Йёр ниҶта та палла мар,
 НиҶта кайма аптарав!
 Виҷ йуланут вәрманта
 Йёр йёрлесе ҷўреҷе.
 Пери кунта, леш унта,
 Темёнле йёр йёрлесе.

* *

Сетнер тутла ҷывараф
 Ҷўле йуман кутёнҶе,
 Нарспи лараф телёрсе
 Сетнер пуҷе вёсёнҶе.
 Нарспи телёк телленет:
 Ашше йыта пулна та,
 Шалёсемпе шаккаса
 Сиксе ҷўрет вәрманта:
 Аста тартан усал хёр?
 Пуҷна ҷийён тупансан!
 Йыта ури айёнҶе

Шатартатаѳ сѣм-вѣрман.
 Сывах, сывах, ак ситет!
 Нарспи йалтах вѣранаѳ.
 Пахаѳ: хайѣн патвелле
 Виѣ йуланут кустараѳ.
 —Сетнер, Сетнер! тытрѣс-
 ске!

Тѣр, тѣр! тарса хѣтѣлар!
 Ай пѣтрѣмѣр, пѣтрѣмѣр—
 Аѣта тарса ытанар!

* * *

Матгур шапѣрѣ пайан
 Икѣ пуса-каѣѣине
 Тытса килѣѣ вѣрмантан
 Сетнерпеле Нарспийе.
 Карѣѣк вѣссе тухрѣ те,
 Сѣсрен йаврѣ Нарспине.
 Старик ѣупса тухрѣ те.
 Ышка паѣѣ Сетнерне.
 —Ей аннесѣм, аннесѣм,
 Мана сѣсрен ан сѣтѣр,
 Мана апла вѣрентсе,
 Манран ырѣ ан кѣтѣр.
 —Ей Михетер асатте,
 Хѣвенше усси сук.
 Есѣ мана хѣнесе
 Кѣлрен вутѣ тѣвас сук!
 Урнѣ йытѣ Михетер
 Хай саламат йѣтрѣ те,
 Тытѣнѣѣ-ске тулама
 Сыхса хунѣ Сетнере.
 Карташѣнѣѣ сын нумай—
 Туйне курма килвѣ пек.
 Хура тѣура сийѣнѣѣ

Виртаѳ Сетнер вилнѣ пек.
 Амѣшѣ те ѣавѣнтах
 Тѣраѳ йѣрсе, ылханса.
 Йараѳ йнсѣр ывѣлне
 Икѣ сынна йѣттарса.
 Хура пѣртрѣ Нарспине
 Питне-куѣне ѣѣавѣсѣѣ,
 Татах пѣркѣнѣѣк айне
 Ыршав хысне лартаѣсѣѣ.
 Тѣпѣр-тѣпѣр-тѣпѣртѣк,
 Атѣр шепрех туй тѣвар!
 Анѣѣх халѣхи ѣѣ снѣѣен
 Сѣн кѣрѣве калас мар!
 Акѣ туй та ѣакѣ туй,
 Пысѣк туй та пѣсѣк туй!

7) Икѣ туй.

Суркунвехи вут хѣвол
 Каѣ йенелле сулѣнаѳ.
 Йѣл вѣсѣнѣѣн сѣм вѣрман
 Темѣншѣн пит йанѣраѳ.
 Халѣх кѣтетѣ тахѣнах
 Анат халѣха патѣнѣѣ.
 Туй килнине ѣавѣнтах
 Систерѣѣѣ йевѣѣѣ.
 Кѣпѣр-кѣпѣр сиктерсе
 Килсе тухрѣ вѣрмантан
 Ыттисенѣѣн маларах
 Сѣнѣ кѣрѣ Тѣхтаман.
 Лаптак сѣмса, хѣсѣк вуѣ,
 Сарѣ сѣсне сар сухал.
 Лаши вѣссе пыруша
 Пиѣѣ-куѣѣ пит усал.

Хура сáхман, сарá сёлёк,
 Çамки синçe тенкёпе.
 Шурá зáлха-çáпата
 Пит килёшет кёрёве.

* * *

Арсын туйё йурласа
 Урам тáрáх уттарáт.
 Ырá йевёзён хапхисем
 Уçáлаáт те хупáнаáт.
 Хёр туйё те тукасран
 Хирёç анаáт сёмёрсе.
 Нарси тутáр айёнçe
 Тáрса пыраáт хёр-йёрсе.
 Сарá хёрён зёринçe
 Вутра сунна пек сунáт.
 Ватá каззине курса,
 Нарси хытá хурланаáт:
 „Ей аттеçём, аннеçём,
 Мёншён сирёр хёр пуçне,
 Мёншён патáр хёрере
 Çиçe йутáн алине.
 Ей каззámçám, Тáхтаман,
 Манна ырá кураç сук.
 Епе, дунám пётсен те,
 Санна пёрле пулас сук*.
 Ырá йевёзё сáраиа
 Туяа хирёç вáл тухаáт.
 Хушáлкасен мán-кёрү,
 Хай такмакне вáл калаáт,
 Хай аллинçi сáрана
 Тáка тáка çаптараáт.
 Хура лаша тёк тáмаст—
 Çене кёрү сунтараáт.
 Çене кёрү сүмёнçe

Çиçe йуланут ташлаáт,
 Пётём йала сёмёрсе
 Çавар карса антáхаáт.
 Çене хапха айёнçен
 Кёрсе пётмест ураиа,
 Хапха тáрри шатлатаáт
 Саламатна çапуиа...
 Ырá йевёзё килёнçe
 Туйне турёç ытлашши.
 Тепёр кунне урамра
 Турёç йалта вáй-килли.

* * *

Турёç туяа виçё кун
 Хушáлкари хáтасем.
 Анçах кайма тепёр кун
 Вáхáт теççё хáнасем.
 Арсын туйё пухáнаáт,
 Хушáлкана кайас тет:
 Кунта туяа турáмáр,
 Ёнтё киле тарас, тет.
 — Ан васкáр-ха, хáтасем,
 Тепёр киле кайар-ха,
 Халех киле кайиçузён,
 Туяа шепрех тáвар-ха!
 Татах тепёр тапхáрне
 Туйне турёç сунтарса.
 Йулашкинçен хáтасен
 Халё пётрё туй туса.
 Арсын туйё пухáнса
 Килне кайма хускалçё.
 Кайан туяа áсатма
 Пётём Силли пухáнçё.

* * *

Аслá масар тёлёнçe

Туй лашисем таращё.
 Хёри туйне асатма
 Ашшё-амаш пыращё.
 Туйё тавра йал-йышсем
 Кёпёртетсе таращё.
 Ваттисене асансан,
 Хёр кайнине санащё.
 Ырлэ Сетнер савантах
 Тараф хайён амашпе.
 Ыун савнине Нарспине
 Шыраф ырлэ куёпе.
 Михетерпе барзакки
 Пахиллерёс хай хёрне,
 Мён пур танташа йёртсе
 Такрёс аша куёсулне,
 Савна хёрне самах та
 Каламарёс намасшан:
 Сетнерпеле вармана
 Намас туса тарнашан.
 Пахиллесен, мён тусан,
 Кайрё туйё хускалса.
 Сетнер сине пэхрё те,
 Нарспи кайрё макарса.
 Туй кайсассан тахсанзыен
 Йантарарё сём-варман.
 Йал-йыш утрё килнелле
 Туйё куёран сухалсан.
 Амашёпе Сетнер те
 Килне утрё хуйхарса.
 Ыун савннзыен ёмёрех
 Йаёс апа уйарса:
 „Ех, пуранаё, пуранаё!
 Вилне анзах йулё сав.
 Ех, пуранаё, Нарспи те

Сизё йута кайрё сав,
 Унсар пуёне мён тавас
 Ыраскалсар пуёшна?
 Аста кайса кёрес-ха
 Хаман усал хуйхамна?“
 Нарспи кайрё йут йала,
 Сетнер утрё хай килне.
 Икё ыун та савна ыун
 Сёнеймерёс ташманне.
 Икё савни тарнине
 Хушлаймарё сём-варман,
 Сара хёре Нарспийё
 Илзе илзех Тахтаман.
 Тарса йулё калахах
 Сетнер савтер ыун савни —
 Тура сырни ахарах,
 Саплатар сав самани.
 Йалта нума йун снзыен
 Урла-пырлэ каласрёс,
 Темтер асла сынсем те
 Кутне-пуёне тупмарёс.
 Нарспи кайрё йут сёре,
 Сетнер йулё калахах —
 Ашшё сирё хай хёрнех,
 Таван сирё таванах.

8) Хушайлкара.

Хушайлкара туй иккен,
 Туйё ыгла шеп иккен.
 Шур-сухалла Тахтаман
 Туйне тават тет иккен.
 Ыпер каёза Тахтаман
 Силпи хёрне саклатна.

Ҷавтер аван маъшара
 Урғам-сурғам туй лартна.
 Туй тавассё ташласа
 Ҷамрэк пуса-каўзисем.
 Туй йуррисем йурласа
 Ыванассё саварсем.
 Ёнер Силни йалёнҗен
 Туйё килҗё тавранса.
 Пайан керу хёр-туйне
 Кетет херу туй туса.
 Пайан хёр-туйё килсен,
 Каспа хёве хумалла.
 Ыран ирех тамалла,
 Хёртен арэм тумалла.

* *

Асла йал та Хушайка
 Икё таван хушшинҗе;
 Туйне туса Тахтаман
 Лараҗ сётел хушшинҗе.
 Тёрле апат айёнҗе
 Ҷака сётел аванаҗ;
 Ұсер керу пусёнҗе
 Тёнҗе вёр-вёр савранаҗ.
 Тулта хёвел сүтатаҗ,
 Кантарлана суланаҗ;
 Керу пусё усёрпе
 Айалалла усанаҗ.
 Ҷесен хирте иутене
 Вахат вахат вёл йурлаҗ;
 Туй килмесг-и-ха тесе,
 Текех керу йететет.
 Керу синҗи шура кепен
 Арки вёр-вёр таваҗ-ске;
 Туяа кетсе вата пусан

Туйне вёр-вёр таваҗ-ске.

* *

Шанкар-шанкар шанкарав
 Шанкартатаҗ сулпала:
 Хёр-туй килет сёмёрсе
 Урам тарак йалпала.
 Вува арэм хушлула
 Саран куме сийёнҗе,
 Хёрех висё урапа
 Саран куме хысёнҗе.
 Ҷиҗё сёрте урамра
 Таранҗёс туй сыннисем:
 Хирёс тухрёс сарапа
 Хушайкари танташсем.
 Йурлассё те керессё
 Ыра керу халхинҗен,
 Ёссёсё те сийёсёсё
 Инсё сулсем хысёнҗен.
 Кантарла та ситмен-ха,
 Касҗен вахат нумаи-ха.
 Кас пулиҗҗен туй тума
 Пире вахат нумаи-ха.

* *

Шыв-шур пусё пусласан,
 Тетгёмҗенех сикрёс те,
 Тахтаманпа Нарспийе
 Хёве хупрёс келете.
 Асла сынсем усапах
 Питёрҗёс туй келегне.
 Йал-йал кула кула-сёс
 Керсе кайрёс пуртнелле.
 Акә каўза пёр каўза
 Келет тавра йаванаҗ.
 Те итлеме, те пайма

Пушă выран вăл шыраť.
 Тăват-пилĕк аѳа-пăѳа
 Иавăнасĕĕ савăнтах:
 Ай намăссăр аѳа-пăѳа!
 Мĕн кирлийех пур унта!
 Анѳах акă итлесĕĕ,
 Илтĕнет те пулмалла;
 Ав усалсем лăплантĕс:
 Хĕр калаçаť, ан шавла!
 Шалта Нарспи темĕскер
 Тăхтамана каларĕ,
 Анѳах хуллен сăмахне
 Пĕртте илтсе пулмарĕ.
 — «Асту, Нарспи, йĕвенĕ
 Ман алăра малашне» —
 Терĕ хытах Тăхтаман,
 Ъараймасăр силлине —
 „Туйна анѳах ĩсатам,
 Унта мана пĕлен-ске;
 Мĕн пуласне пĕлме сук —
 Ху курасне куран-ске“.
 Урăх нимĕн илтĕнмест,
 Пĕр сăмах та ѳенмерĕс.
 Итлекенсем кĕтсен те,
 Пĕр сăмах та илтмерĕс.
 Аѳи-пăѳи савăнтах
 Ашшĕ килне ѳупасĕĕ.
 Илтни синѳен сав хутрах
 Ылалта сăмах сарасĕĕ.
 Итлен-тăран сар каѳѳа
 Варманалла уттарѳĕ.
 Хăлха илтнĕ сăмаха
 Хай ашĕнѳе пытарѳĕ.
 Ун силĕлĕ куçенѳен

Ылтăр-йалтăр вут кайрĕ.
 Кĕрен-тухан йалти сын
 Каѳѳа сине пăхмарĕ.
 Йуман анѳах вăрманта
 Хай кўршине систерѳĕ:
 Сав вăрмана кенĕ сын
 Пирĕн тăван Сетнер-ѳĕ.

* * *

Пўртре сĕтел сийĕнѳе
 Патă пăсне кăлараť:
 Сĕнĕ кĕрў Тăхтаман
 Ханасене ĩсатаť.
 Ырă кĕрў Тăхтаман
 Туй пăттипе сăйласа,
 Туй халăхне пуç тайаť
 Сапла сăмах каласа:
 „Ан ўпкелĕр, хăтасем,
 Саїĳам нитех нумаї мар.
 Ёсĕр-сийĕр, тăвансем,
 Ёмĕр пĕрле пуранар“
 Виле ўсĕр хăтасем
 Урăм-сурăм кĕрлесĕĕ.
 Виле ўсĕр пулсан та,
 Мĕн каласне пĕлесĕĕ:
 „Ей кĕрўсĕм Тăхтаман,
 Сана ўпкев сук пиртен.
 Пирĕн хĕре хытă пăх,
 Тату пулăр вилиѳен“.
 Карташĕнѳе лашасем
 Тăрасĕĕ-ске ташласа.
 Тухса кайрĕс хăтасем
 Ырă йурă йурласа:
 „Атăр кайар сулпала
 Курка тулли пылпала...“

Ураписем хысёнҗен
 Тусан кайрә сұлпала.
 Ав шәнкәрав йанараҗ,
 Силпийеле җуптараҗ.
 Лаши җупаҗ нуҗ уҗса,
 Ысёр хуҗи хәвалаҗ.
 Туй пётрә те, туй кайаҗ,
 Такәр сұлпа җуптараҗ,
 Пёрер ватти тел пулсан:
 Тавси, тавси! кашкараҗ.
 Кайан туйан сассине
 Нарспи йулҗә итлесе.
 Таҗта таҗта инҗетре
 Тусан кайрә сөкленсе.

Ә) Җимёк иртсен.

Иртрә Җимёк, иртрә туй,
 Иртрә туйри саванас.
 Кайрә пёр пек тасалса
 Кувран кунах пуранас.
 Хирте ака айёнҗе
 Җерем лап-лап касалаҗ;
 Усал хуйхә-суйхәран
 Нарспи җунё касалаҗ.
 Хирте сава айёнҗе
 Курак вәш-вәш йаванаҗ;
 Усал хуйхә-суйхәран
 Нарспи пуҗә усанаҗ.
 Куллен Җунах тёнҗене
 Хевел хёртнөсөм хёртет;
 Хуйхә-суйхә кувран кун
 Нарспи җеране сийет.
 Куллен кунах саламат

Анаҗ-өске патаран;
 Хыта тытаҗ пулмалла
 Хай араҗне Тахтаман.

* * *

Җипер аҗа Сентти пур,
 Җупса сурет урамра.
 Кёвентине утланса
 Аҗа выҗаҗ лашалла.
 Асла урам тәрәшшөпе
 Җиксёр тусан калараҗ.
 Хура җикан пек хура
 Каспа килне тавранаҗ.
 Җипер аҗа Сентти пур,
 Җупса килет лашине.
 Хайён пөзөк җөлхине
 Пакәлтатаҗ инкөшне.
 Сөнө сын та Нарспи кин
 Пёрмаях вәл хуйхәраҗ,
 Пайахәшин аҗине
 Сенттиёе-сөҗ йуратаҗ.
 Сөнө сын та Нарспи кин
 Пёрмаях вәл хуйхәраҗ,
 Сенттиёе-сөҗ калаҗса,
 Хай хуйхине пусараҗ.
 Җавтер ыра аҗана
 Тура җунне панә сав,
 Булса сиксе выҗама
 Кайак җунё йавә сав.
 Сигә сұлхи аҗара
 Җаваш җунё лараҗ сав.
 Пөзөк куҗә йөрсен те,
 Йаваш тутти кулаҗ сав.
 Җипер аҗа Сентти пур,
 Инкөш патне йаҗалаҗ;

Хайен пезек зѣлхипе
 Инкѣшне вѣл йѣпатаѣ:
 „Ан йѣр инкем, ан йѣрсѣм,
 Тутѣруна шѣл кушна.
 Ан хуйхѣрсам, инкешѣм,
 Хѣваласам хуйхѣна“.

* * *

Ырѣ кѣрѣ Тѣхтаман
 Туй кѣлетне астаѣѣѣ.
 Буллен кунах арѣмне
 Саламатпа кастараѣ.
 Мѣскѣн арѣмѣ тѣсет
 Асапсене зѣнмесѣр.
 Ухмах унѣшка хѣнет
 Мѣн пуласне пѣлмесѣр.
 Пѣрре пѣр сын килѣ те,
 Тѣхтаманпа каласрѣс,
 Нарспи пѣртре сук зухне
 Пѣшѣл-пѣшѣл каласрѣс.
 Нарспи кѣзѣ сѣрапа,
 Лѣш хѣнана ѣстерет.
 Хѣна тухса кайсанах,
 Саламазѣ вѣрентет:
 Есѣ апла хѣр инкен,
 Есѣ апла Сетверне
 Тарнѣ мѣн-ха вѣрмана
 Туйна тунѣ сѣртенех!
 Хѣнет, хѣнет Тѣхтаман,
 Тѣрлѣ асап кѣтартаѣ.
 Йѣлти сынсен хушшинѣ
 Текех сѣмах сараѣѣѣ.
 Сапли-капли сѣвѣ сѣв:
 Ун пек нумаѣ тѣнѣере,
 Ылай усал ѣс пуѣѣѣ

Вѣртѣн сѣрте тѣттѣмре.
 Атте-анне хѣй хѣрне
 Йѣуратса-сѣс ѣстерет.
 Хѣртен арѣм пулсассѣн,
 Ват унѣшка кѣлешет.
 Тупрѣ пуйан унѣшка
 Атте-анне хѣй хѣрне,
 Анѣх унта мѣн усси—
 Йѣуратмасан пѣр-пѣрне?
 Тату, ырѣ, килѣше
 Иккѣш пѣрле пурѣнсан,
 Сѣр хут ытла телейлѣ
 Йѣурлѣ сын та пуйанран....
 Хѣне, хѣне, Тѣхтаман,
 Ыунне кѣлар унѣнне!
 Асаплантар, Тѣхтаман,
 Хурсам йѣтѣ ырѣнне!
 Хѣне, хѣне, Тѣхтаман,
 Санран сѣмрѣк ан култѣр!
 Асаплантар, Тѣхтаман,
 Нарспи зѣсрах ватѣлтѣр!
 Анѣх кѣйран хѣвѣнах
 Ыкѣнмелле ан пултѣр,
 Хѣне, хѣне, Тѣхтаман,
 Санран сѣмрѣк ан култѣр!—
 Иртсе кѣйрѣ вис ерне
 Сѣйѣк ерни хѣсѣнѣен,
 Ват унѣшка хѣснине
 Нарспи тѣсрѣ сѣвѣнѣен.
 Анѣх тепѣр ернинѣ,
 Пѣрре уйар ырѣ кѣс....
 (Ым-ха, кѣна калама
 Вѣхѣтсѣрах йѣурамаѣ).

10) Нарспи ёёё.

Хёвел тухаф, улахаф
 Ҷулё тусем тәррине.
 Хай сүттипе ашатаф
 Ташти ташти сёрсене.
 Ҷак сулахи ыра кун
 Хушәлкәна та саваф.
 Пур тёнҗери җерё дун
 Ташлаф, сикет, саванаф.
 Йаёё йура йурласа
 Сем-варманги кайәксем.
 Акәшсем нек йаранса
 Анёё шыва сар хёрсем.
 Анҗах акә шура пұрт,
 Пёр сасә та илтөнмест.
 Шура пұртре сөнё сын
 Лараф, пусно сёклемест.
 Ирех хырам тәрантса
 Кайрё хире Тахтаман.
 Пусно зиксе хуйхәрса
 Лараф араме байан:
 „Арам пултәм ирёксёр
 Атте-анне хушнипе.
 Анҗах хёрёр мёскёнёр
 Ыра курмаст каёёпе.
 Хёрхенмесёр хёрёре
 Сяёё йутән алине,
 Сяёё йута, йут сёре
 Парса йатар мёскёне.
 Халё хёрёр мёскёнёр
 Асап курса пуранаф.
 Ана вата унашки
 Пыта выранне хураф.

Мёншён мана савнинҗөн
 Ҷаплах йатар уйәрса?
 Мёншён кунта килиҗён,
 Ҷимерём-ши хам пуса?
 Мёншён хайар тәшманпа
 Ман пёр суртра пуранас?
 Пётес мар-ши пусампа?
 Йепле тўссе пуранас!?
 —Каёё паёё ирёксёр—
 Пулмарё-сёе ырлаха.
 Атте-анне әссәрри
 Ырлаха мар, хурлаха.
 Каёё паёё ирёксёр—
 Саванәс сук ку тёнҗен.
 Атте-анне әссәртан
 Савни йулё пёр-пёёёён,
 Каёё паёё ирёксёр—
 Йатәм сёрёё тахсанах.
 Атте-анне әссәртан
 Пулё асапәм анҗах.
 Каёё паёё ирёксёр—
 Манән пуранәс хён-хур.
 Атте-анне әссәртан
 Капла пуранса мён пур?
 Каёё паёё ирёксёр—
 Пулмарё-сёе ырлаха,
 Атте-анне әссәрри
 Ырлаха мар, хурлаха.
 —Анҗах манән савни пур—
 Ҷалаймё-шим вәл мана?
 Унан вәйлә алисем
 Пётермёс-шим тәшмана?
 Сук, пусама сийиҗён
 Тәшманәма пётерем,

Асапланса тўсиғўен
 Тўхтаманна... вёлерем.
 Анўах вайўам ситё-ши?!
 Йешле кунтан қўлўнас?
 Ей Пўлёхсём, пулўтсам!
 Ъунўм сунаў, мён тўвас?..
 Пётсен пёгем, пёт тўшман—
 Пурўнўсўм ырах мар.
 Наркўмўшўм, ес пайан
 Хўвўн ёсне туса пар!“
 Сапла пайан пўртёнўе
 Нарспи мёскён хурланаў,
 Ъунё вёркет, пусёнўе
 Усал шухўш хускалаў.

* *

Вут пек хёвел выўаса
 Сўл тўпене хўпараў.
 Хуллен хуллен йарўнса
 Кўнтўрлана сулўнаў.
 Тулта тёнўе хёпёртет,
 Тулта тёнўе йалтўраў.
 Нарспи пўртёнўе йёрет,
 Унўн ўери сўрўлаў.
 Севтти килет сиктерсе,
 Кёвентине утланса.
 Инкёш патне сёмёрсе,
 Кёрсе кайрё ахўрса.
 Сапаў пагтўр лашине
 Хўй аллинўи хуллине.
 Ђнсўртранах инкёшне
 Тапса илет урише.
 Анўах вўл та выўама
 Антўрарё инкёшне,

Аптўраса урама
 Тухса кайрё лашине.

* *

Вёрет, сураў сарў кин
 Хўй йашкине пўтратса,
 Хуран айё сёлен пек
 Сунаў вуўё йавўнса:
 „Ситмёл тинёс леш йешўен
 Килет карўўак Шапатам,
 Вёр, сур, карўўак, йашкана—
 Пёттёр усал Тўхтаман!
 Угмўл тинёс уттинўе
 Лараў, сикет йёс пукан,
 Сикех сикех, йёс пукан,—
 Пёттёр усал Тўхтаман!
 Вўтўр та пёр ту синўе
 Йёс хуранра пис йашка.
 Сав йашкара пис сёлен,
 Пис тамўкра унўшка!“
 Вёрет, сураў сарў кин
 Хўй йашкине пўтратса,
 Вилём йашки вёрет-сёе
 Сёлен пекех ўашласа.

* *

Кақ пулсассўн унўшки
 Килўё хиртен саврўнса—
 Сётел сийёнўе йашки
 Лараў пўсне кўларса.
 Кашўк илўё Тўхтаман,
 Ларўё сётел хушшине.
 — „Йашка тутлў-сёе пайан
 Тесе мухтаў йашкине.
 Усал кушна савўрса,
 Кўтартаў вўл ўмўрне:

„Иашка туглә, си ларса!“
 Кашкәраҗ вәл арәмне.
 — „Сийәш-сәке-ха-кайран та,
 Пит сийессәмех килмест“.
 Ах, Нарснийә саванта
 Тухса кайаҗ, түсеймест.
 Тулта лараҗ куҗсулне
 Тапра сине йухтарса.
 Пүртри сийет йашкине
 Урлә-пирлә тайәлса.

* *

Сийех, сийех, Тәхтаман,
 Наркәмәшлә йашкана.
 Ёнтә есе малашне
 Упәшка мар арәмна.
 Пётрән ёнтә, Тәхтаман,
 Сутә тәнҗе санән мар!..

— Нарспи, җасрах көр пүрте!

Айхә килет, ыраң сар!
 Ака турәм, ётлентәм,
 Ашәм сунаҗ савтерех.
 Йашка хыҗсан шыв ёсрәм,
 Туйәнҗә ерех пекех“.
 Нарспи кәҗә итлесе,
 Сәрте лараҗ упәшки:
 Пәтәм ашне-җиккине
 Сураҗ хаватлә йашки.
 Арәм сарҗә ыраңне,
 Упәшкине ырттарҗә.
 Сөкле сөкле сәпрә те,
 Җунә үтне хаварҗә.
 Пётрә пәр җун тәнҗере,
 Ёсдәсемшән хуцланҗә.
 Пётрә җаваш ёмәре,

Уйән җәри ләпланҗә.
 Пүртри сәтел-пукансем
 Харатаҗсә арәмне,
 Паётах пәхрәс шеллесе
 Хуҗия сивә виллине;
 Анҗах сәрле пулҗә те,
 Сәм хуцларә пүрт ашне,
 Хайән ыраң аллине
 Харатаҗ вәл Нарснийә.
 Пётрә җаваш ёмәре,
 ыраң сивҗән тәрас сук,
 ыҗә ыҗәх-җәрлөхне
 Тәрас апат парас сук,
 ыҗә ака лашисем
 Кәсенәсә картара,
 Анҗах өсир, тәләхсем,
 Курассәр сук хуҗара!

* *

Йал вәсәнтә сәм ыраман
 Җашәлтатаҗ сулҗине.
 Хушка сәлтәр ылататаҗ
 Сұл түперә сүттинә.
 Хушәлкари җавашсем
 Сывәрасә харлатса.
 Анкартинҗи тәмана
 Анҗах вәсет ухлатса.
 Уйәх кукри йарәнса
 Тухрә ыраман хыҗәнҗән.
 Шапшән-шапшән-сәс утса
 Тухрә Нарспи пүртәнҗән.
 Кайрә мөлкә нек шуса
 Анкартисем хыҗнелле.
 Палтан тухрә, ыҗәнса
 Җупрә ыраман ашнелле.

Курас тесе ынталса
 Уйах зупрә тахсанзүен,
 Вәрман анзах шавласа
 Йулзә Нарспи хысәнзүен.
 — Нарспи пыраҗ вәрманпа
 Темшән ытла ытканса.
 Шапшан тараҗ сәм-вәрман,
 Нарспи зунне хәратса.
 Армак-зармак йывәссем
 Пуҗәсемпе суллаҗсә,
 Нарспи иртсе пынә зух,
 Сулне пұлсе тәраҗсә.
 Ват йывәссем хушшинзә
 Арсурисем вылаҗсә,
 Нарспи иртсе пынә зух,
 Аллисене тәсаҗсә.
 Сасартәках сил тухса
 Асрә кайрә сәм-вәрман,
 Йәри тавра ахараҗ:
 „Тыт арамна Тәхтаман!
 Тыт арамна упашка,
 Тараҗ усал араму!“
 Ватәр та пәр шуйттан пек,
 Вәрман улаҗ: у-у-у!

* * *

Ирех тәрса тумланса,
 Сентти тухрә выҙама.
 Көвентяне утланса,
 Зупрә ивкешне курма.
 Анзах ивкеш курәнмаҗ,
 Пиҗзәш хал те сывараҗ,
 Таратса та вәранмаҗ:
 Сентти шавах антараҗ.

Пәр сын килсә кәҗә те,
 Хытса кайрә вырантах;
 Пәхса тәҗә тәҗә те,
 Тухса кайрә савантах.
 Пәртак тәрсан, вәл кайсан.
 Тулзә пүрте тулли сын:
 Иепле вилнә Тәхтаман?
 Аста кайнә Нарспи кин?
 Сук, мән зухлә ыйтсан та
 Сире виле калас сук.
 Нарспи сүрет вәрманта.
 Есир ана тупас сук.

11) Силпире.

Аслә Силпи йаләнзә
 Хуллен шаваҗ пурәнәҗ.
 Иртсе кайрәс Сунискри
 Ырәләхпа савәнәҗ.
 Зәваш көпи улаҗа,
 Хир варринзә кан-кавак.
 Есзәв зәваш вәкар пек.
 Йурла йурла ес тәваҗ.
 Тараҗ сурәм-пуҗәне,
 Ирех хире вәл тухаҗ.
 Кашт-кашт апат тәваҗ те,
 Сутә сәва вәл йәтаҗ.
 Узук хысән зәвашсем
 Айкашрәсә хирсензә:
 Валем, купа, капансем
 Ларзәс улах варринзә.
 Сивзә сәва ваплатрә
 Сулман саран сийәнзә,
 Пуҗлә ыраш саралзә

Çеҗен хирсөн хушшинҗе.
 Сәмах нумай йал синҗе
 Çемсе җәлхе вәҗәнҗе.
 Тәрәсси те пуртәр сав
 Йалти сәмах хушшинҗе.
 Силпире те етәмсем:
 Нарспи, Тәхтаман, теҗсә.
 Вәсем тахсан Тәхтаман
 Хайаррине пәлещә.
 Михегертен шикленсе,
 Вәртән җәрте сәмахсем;
 Пуҗне җиксе шеллесе,
 Аптараҗсә җавашсем.
 Сетнер аҗа сынсенҗен
 Сав сәмаха илтсенех,
 Амәшәнҗен уйрәлса
 Байрә таҗта пәҗҗенех.
 Сынсем хирте еҗлесе
 Каҗпа килне килещә,
 Каҗхи апат тунә җух:
 Нарспи, Сетнер, тийещә.

* * *

Сетнер утрә пәр-пәҗҗен,
 Кәрсе кайрә вәрмана.
 Нарспи асапне илтсе,
 Виләм сунаҗ тәшмана:
 „Тәттәм пулә, каҗ пулә
 Ташман патне җитиҗҗен.
 Ташман җәри ләпланә
 Хәвел куҗса тухиҗҗен.
 Хәвел тухә, җутатә,
 Етәм тәрә айхәран.
 Ташман анҗах вәранмә
 Айхи ыгла йывәртан.

Хәвел тухә, җутатә,
 Елә пулән вәрманта.
 Тәшман, вуртән хуҗкалман,
 Нарспи пулмә җуртанта“
 Анҗах Нарспи унсәрах
 Кәҗәр тухрә киләнҗен.
 Хайех тарҗә тәшманран
 Савни пырса җитиҗҗен.

12) Вәрманта.

Шавлаҗ, кашлаҗ сәм вәрман,
 Вәҗә хәрри куранмаҗ.
 Кутсәр-пуҗсәр җил тухсан,
 Җаранассән туйәнмаҗ.
 Шавлаҗ, кашлаҗ сәм вәрман,
 Тамәкри пек ахараҗ.
 Те арсури, те шуйттан
 Сав терийех ашкәнаҗ.
 Тапхәр-тапхәр җил килет
 Пәлтәр-пәлтәр савәрса.
 Тәттәм вәрман ухәрет
 Җәре җитех авәнса.
 Хура пәләт пәр майах
 Шәваҗ вәрман тәрринҗе.
 Йараҗ җиҗәм җәр җурсах
 Хура пәләт хушшинҗе.
 Аҗа җапаҗ, шартлатаҗ,
 Пәтәм тәнҗе киренет.
 Җумәр җырма пек йухаҗ,
 Лунашкәсенҗе кәрлет.
 Сәм-сәм вәрман, сәм вәрман,
 Мәншән хытә шавлатән?
 Мәншән шай-шай шәхәрса
 Мәскән җуна хәрататән?

Вәрман тата хытарах
 Шавлаф, йерет, ахараф.
 Турә сырлах, ан пәрах!
 Ахәрсаман хускалаф!
 Ах, сыләхлә пуҗама
 Аста җиксе хурам-ши?
 Ах, сыләхлә җунама
 Йепле тытса җарам-ши?..
 Йепле Сетнер мөскөн-җке
 Урна вәрман ашәнҗе.
 Йепле сиреп йываҗсем
 Йурлаҗҗе пус тәрринҗе.
 Вәрман хәсәк сулөпе
 Аш сунине пусарса,
 Вәрман шавне хуплас нек,
 Пыраф Сетнер йурласа:
 „Сәм-сәм вәрман, сәм вәрман,
 Мөншән хытә шавлатән?
 Мөншән шай-шай шәхәрса
 Мөскөн җуна харататән?
 Ах, ман хуйхам, итле-ха:
 Мөншән мана сунтаратән?
 Мөншән мана тәләха
 Саванәҗа мантаратән?
 Җуралтәи мән аннерен
 Хән-хур, асап курма-җеҗ.
 Җав асапран, хәнлөхрен
 Җамрәк пуҗам пөтни-җеҗ.
 Җамрәк пуҗам пөтмө-җе,
 Муләм сукки пөтерҗе.
 Вал та пулин йурө-җе,
 Җын ухмаххи пөтерҗе.
 Җын ухмаххи йурө-җе,
 Усал тәшман, тушәнҗе,

Усал тәшман пөтө-җе,
 Турә сырни куранҗе.“
 Сетнер йурлаф йуррине.
 Вайлә тавәл тапранса,
 Сетнер йуррине илсе
 Вөҗет йерсе, ахәрса.
 Җав хуйхәлә сасәсем
 Җуна сурса йерөҗҗе,
 Вайлә тавәлна пөрле
 Таҗта ситех ситөҗҗе,
 Хура вәрман ашәнҗе
 Хуллен хуллен пөтөҗҗе.
 Җав йурәри куҗ-сүлсем
 Пөр җун патне ситөҗҗе.
 Таҗтан таҗтан аяакран
 Төпөри хирөҗ макарәф,
 Усал асап-хуйхәран
 Унта төпөр җун сунәф.
 Такам йуррин сассисем
 Көрет Сетнер хәлхине.
 Вайлә тавәлна пөрле
 Йурлаф Сетнер йуррине:
 „Хура вәрман, сәм вәрман,
 Мөншән хытә шавлатән?
 Савни пөкөх йурласа
 Вилнө җуна вәрататән?
 Төттөм вәрман, сәм вәрман,
 Ан ултала тәләха.
 Савни пөкөх йурласа
 Ан хәварсам хурләха.
 Аслә вәрман, сәм вәрман.
 Мана җәнне кала-ха!
 Мөскөн җуна шеллесе
 Җун савнине кәтарт-ха...

Анѣх угаѣ кунталла
 Ман паталла хѣр-арам:
 Ыра Тура, сырлахсам!
 Нарспи, Нарспи, есѣ-им? "...

* *
 *

Икѣ савни пѣрлешсен,
 Душне тайрѣ ват йуман.
 Пѣр-ик тапхѣр сил вѣрсен,
 Шап лѣплантѣ сѣм вѣрман.
 Хура пѣлѣт саланса
 Пѣтрѣ вѣрман хысѣнѣ.
 Хѣвел пѣхаѣ шѣратса,
 Байѣк йурлаѣ йавинѣ.
 Курѣк сивѣи сывлѣма
 Хѣвел параѣ ашшине.
 Икѣ љуна савашма
 Хѣвел параѣ сугтине.
 Йалтѣртатаѣ ыра кун,
 Усал кунѣн мѣн ѣс пур?
 Саванса угаѣ икѣ љун,
 Сѣрѣ йутѣн мѣн ѣс пур?
 Анѣх вѣрман ашѣнѣ
 Хура кайѣк љайлатаѣ:
 Ай, Тѣхтаман, Тѣхтаман,
 Нарспи љунне вѣл шыраѣ!

13) Атте-анне.

Сетнер пѣзѣк пѣртѣнѣ
 Вѣсем иккѣш ларасѣ.
 Лутра сѣтел хушшинѣ
 Касхи апат тѣвасѣ.
 Сетнер ватѣ амѣшѣ
 Тураѣх тупрѣ кѣршѣрен,
 Сѣкар-тѣвар кѣларса

Хуѣ сѣтел ашѣнѣн.
 Апатланса икѣ љун
 Хѣрѣ сѣмах калаѣѣ.
 Ватѣ карљѣк-амѣшѣ
 Шаппѣн итлесе лараѣ.
 Асѣнассѣ ѣлѣкхи
 Ыра лѣпкѣ пѣранѣсне,
 Касхи вѣйѣ-уллаха,
 Сѣмѣкѣнхи кунсене.
 Сасартѣках илтѣнѣ
 Ура сасси пѣлтѣртан.
 Михетерпе карљѣкѣ
 Килѣѣс кѣѣс алѣкран.

Карљѣк:

Пирѣн Нарспи ку пѣртре
 Сук-ши тесе килтѣмѣр.
 Йалти ыра сывсенѣн
 Кунта тесе илтрѣмѣр.

Михетер:

Ех хѣр, хѣ-ѣр, хѣр-и ѣс!
 Нарспи, мѣскер хѣтлантѣн?
 Йѣпле сывсен умѣнѣ
 Сак намѣса кѣартрѣн?
 Мѣн сѣтмерѣ-ши сана,
 Мѣн сѣтмерѣ тѣнѣере?
 Мѣншѣн, хѣрѣм, мѣн пуртан,
 Йурататѣн Сетнере?
 Пуѣян хѣрѣ пуѣуна
 Мѣншѣн сапла хѣтлантѣн?
 Ёмѣр курман намѣса
 Ват пуѣѣма кѣартрѣн?..

Карљѣк:

Мѣн сѣтмен-ши ухмаха,
 Упѣшкине вѣлерме,

Çак Сетверпе вәрманта
Лапаштатса сўреме?

Михетер:

Турра шекер,— халиҗуен
Усал сәмах илтмен-җе,
Çак тарана ситиҗуен
Киремет те тивмен-җе,
Манан килем-сұртәма
Ыра пирешти пәхаҗ-җе,
Ыра пирешти пәхнине
Йалта йатәм кайман-җе,
Пүлөх, Хәрпан, Çут-төнҗе
Мана савса тәраҗ-җеҗ,
Кәвак-хупи, Çут-Хевел
Мана тунаш параҗ-җеҗ,
Çак тарана ситрәм те,
Ватә пуҗәм усанҗе.
Есә сапла пулнипе
Ыра кунәм пәсәлҗе...

Картык (Михетере):

Вәрссам ентә хытарах,
Пәсәрлантар Сетверне:
Есре хытнә алипе
Ан хапсәнтәр сын хәрие!

Михетер:

Мән кәҗәнрен үстертәм,
Хәр кәмәлне татмарәм.
Савнә хәршән пуйанләх
Кунән-сәрән пуҗартәм.
Кантәрла та, сәрле те
Канлә ыйха курмарәм.
Хәрәмшәнех тәрәшса
Куҗәмсене хупмарәм.
Йөплә каҗа парәи-ши,

Тесе йалан шутларәм.
Хәр телейешән тәрәшса
Пуйан каҗа шырарәм.
Каҗа патәм, туй турәм,
Пайан акә мән ситрә,
Манан ватә пуҗәма
Пайан акә мән сирә!

Картык:

Шеллеместән аннүне,
Ах, сәр сәтманә пуҗна!
Каман хәрә пултән-ши.
Кам үстертә-ши сана?

Михетер:

Мән кәҗәнрен үстертәм
Питне пәхса саванма.
Çак тарана ситрәм те,
Хәрәм сирә пуҗәма.
Асу-аннү ирекә
Пулҗә сәрә ыраине.
Пәр Сетвершән тәктартән
Асу-аннүн шур сүсне,
Пуләшмарә пуйанләх,
Пуләшмарә сәмах та.
Пуйан 'каҗа сүмәнҗе
Апла пулмә ухлах та.

Нарси:

Ей аттеҗәм, сәмрәк тун
Мәншән патәр херере?
Пуйанләхра анҗа мар,
Ыр курасси сыннинҗе...

Амәшә:

Йе йе, усал, ытлашши
Ан кар ентә сәварна.
Аннүн ашне сунтаратән

Турăран чилешшĕ пуçна!

Михетер:

Çак намăса кăтартрай, —
Йалти çынсем мĕн калĕç?
Хĕрне ан ман ват сунна! —
Асу çине кăтартĕç.
Анџах йалти çаварсем
Кирек те мĕн каласџар,
Йату çĕрнĕ пулсан та,
Çапах есĕ манан хĕр.
Ата, хĕрĕм, таврăнар
Шатăк-шатăк ку пуртрен.
Тепрер каџă тупăпăр
Нату çĕрсех кайиџен.
Ата, Нарспи, ан хуйхăр:
Саван асу пур вĕт-ха.
Йату пĕтнĕ пулсан та,
Асун мулĕ пур вĕт-ха.

Картăк:

Ата, йытă, хăвартрах,
Пĕртте мана пăхмастăн.
Сетнер, йытă, кĕçсе пиг,
Пуйан хĕрне ан хансан!

Нарспи:

Ый аттеçĕм, аттеçĕм,
Меншĕн мана çийетĕн?
Намăс кунĕ хĕрĕре
Хăван патна ѳнетĕн?..

Картăк:

Ав, тата мĕн калаçат!
Савна хĕрне итле-ха!

Михетер:

Çитĕ картăк вулашма,
Хĕр сăмахне илтер-ха.

Нарспи:

Арăм пулна пуçампа
Киле пырса тăрап-и?
Савман каџа кайсассăн,
Татах асап ѳăтап-и?
Çук, çук, атте, ан ѳĕн те:
Халъ тин киле ѳырайман.
Çапла пулса пĕтсен тин,
Каџă кĕтсе ларайман,
— Есир мана устертĕр,
Аѳа ѳухне йуратрай,
Анџах ўссе ситрĕм те,
Хĕрĕр ѳунне курмарăр.
Епĕ сире кĕл-турăм,
Епĕ сире йăлантам.
Вĕçне çиге пуçласан,
Йăваланса макăртăм.
Анџах есир хĕрĕре
Ўстерессе устертĕр,
Ўстертĕр те, укçашан
Сутса йарса пĕтертĕр.
Аѳа ѳухне хĕрĕре:
Йурататпăр, теттĕр-ѳĕ,
Савна хĕрĕр мĕн ыйтна
Ана пур те хатĕр-ѳĕ.
Ўссе ситрĕм, аттене
Пĕр сул кĕг-ха, терĕм те.
Атте вăрсса пĕтертĕр,
Анне сўсрен сĕгĕртĕр.
Меншĕн манан камăла,
Çав йулашки камăла,
Тумарăн-ши аттеçĕм?
Халъ пулмăттăм каплалла.
Меншĕн çапла ху хĕрне

Парса йатан кашкара?—
 Саншан сав пур ыралах
 Мен пурё те уксара....
 Епё асап курнишён
 Ху айапла, епё мар.
 Сетнер кёрү пулмасан,
 Епё сирён херёр мар.
 Ей аттесём, аннесём,
 Сетнерпеле пехиллёр—
 Саван духне тин вара
 Емёр перле пулапяр.

Картыак:

Ав ав хөрү мён калай—
 Сетнер, шуйттан, илёртнё.
 Ии. Михетер, кайар-ха,
 Хөрү сине сур ёнтё!

Михетер:

Ы-ых, Сетнер, аставан:
 Манан хёре ес сирён!
 Есё, савтер усал хёр,
 Хура пүртрех тин оппин!
 Асу килне, зым халё,
 Хавах дупса ыран-ха.
 Асу мёнле ырине
 Саван духне куран-ха.
 Ата, вата карзакам,
 Кайар ёнтё килелле.
 Ёнтё самах пётрё пулё
 Пайан бирён хёрпелё!

Картыак:

Пётёр, тинёр саканта,
 Типёр, харак турат пек!
 Шаммар-шаккар сёризён
 Асапанаёр йыта пек!—

Тухса кайрёс ылханса
 Ашшё-амаш хай хёрне.
 Урам тарых карзакё
 Саптарай хай самахне:
 Намасланса, хёрелсе
 Хёвел анзё, пытанзё.
 Сетнер амаш ахлатса
 Сетел сине пуцтарзё.

14) Тавата виле.

Йывар ёссем хысёнзён
 Айха темрен те паха:
 Силпи йалин сыннисем
 Кайрёс тутла ыйаха.
 Сыварацсё етемсем,
 Хура варман тек тарай.
 Тарсан тарсан зашласа
 Сил вёрнипе варапай...
 Килсе тухрёс вармантан
 Акá икё урапа.
 Шаппан шурёс йалалла
 Паран паран лашана...
 Акá сасá илтёнет,
 Туна сурса йан йарай.
 Авá сасса длтнё те,
 Пер сын урампа дупай....
 Шалтёр-шалтёр ташласа
 Урапасем кустарзёс.
 Варман ашне кустарса
 Керсе кайрёс, сухалзёс...

Шари-шари сын шавлай,
 Урам тарых дупкалай,
 —Михетере саратна!—

Тесе пѣри кѣшкѣраѣ,
 Пур те турѣ касалла
 Хашка-хашка зупащѣ.
 Мѣн пулна та мѣн пулна? —
 Пѣр-пѣринѣн ытасщѣ.
 — „Михетере саратна,
 Пѣр йапала хаварман!
 Сѣр сѣтманѣ вѣрѣсем
 Турѣран та хѣраман:
 Михетерне карзѣкне
 Иккешне те вѣлернѣ!
 Ситѣ тарси-тѣрсине
 Ерех парса ѳсѣртнѣ.
 Сетнер зупса ситнѣ мѣн
 Илтсе карзѣк сассине,
 Вѣрѣ, шуйттан, пурттинѣ
 Пуснѣх сурна увѣнне!“
 Михетере вѣлернѣ,
 Мулне-мѣнне хаварман.
 Сѣмсѣр-пуссѣр вѣррисем
 Турѣран та хѣраман!
 Пѣтнѣ мѣскѣн Сетнер те
 Усал вѣрѣ пурттинѣн.
 Кун пек усал ѳс курман
 Силпи йалѣ халиѣн.
 Михетерѣн Нарспийѣ
 Пѣр куссул те йухтармаст:
 Ашнѣн пушѣ килѣнѣ
 Вырѣнтан та хускалмаст.
 Кѣтѣр-кѣтѣр арман зулѣ
 Зѣре сивнѣ авѣраѣ.
 Арман зулѣ айѣнѣ
 Мѣскѣн зѣре суралаѣ.
 Ах, сурѣлса кайрѣ те,

Нарспи кайрѣ йѣванса;
 Тин ѣн килсе кѣѣ те,
 Йѣрсе йѣѣ кѣшкѣрса:
 „Ей аттѣсѣм, аннѣсѣм,
 Мѣншѣн мана суратрѣр?
 Тѣнѣ асаине курма
 Кун сунине кѣтартрѣр.
 Ей Турѣсѣм пѣлѣхсѣм,
 Мѣншѣн мана зун батѣн?
 Мѣскѣн сѣмрѣк пусѣма
 Пѣр телей те йамарѣн.
 Ей зунѣмсѣм, сѣмрѣк пус,
 Мѣншѣн капла пултѣн-ши?
 Пѣтѣм тѣнѣ хушшинѣ
 Есѣ пултѣн ытлашши*.
 Йѣре йѣре хуйхѣрса
 Нарспи утрѣ хирелле.
 Йалтан тухрѣ, уттарѣ
 Кантѣр-варѣ йенелле.
 Йалти сынсем шеллесе
 Пѣхса йулзѣс хысѣнѣн.
 Пайан пулна ѳс сивнѣн
 Пакѣлтатрѣс тѣтѣмѣн.

* *

Тѣпѣр кунне ирхине
 Зѣваш хире тухмарѣ.
 Ерне куна асѣнса
 Нимѣн ѳс те тумарѣ.
 Ёлѣкхи пек урама
 Сарѣ хѣрсем, тухмарѣс.
 Вѣйѣ ташшисем ташлама
 Каѣзисем те хѣймарѣс.
 Тѣрлѣ сѣрте ваттисем
 Ушкѣн ушкѣн тѣрасѣс,

Михетерен кил-сұртне
 Сутма канаш тавақсе.
 Нарспи тақта кайнаран
 Йауёс ана шырама.
 Михетерне карзакне
 Пур те утрёс пытарма.
 Асла масар-хайамат,
 Виёе виле шатакра.
 Ата зипер Сегнер те
 Выртаф йуман тупакра.

* *

Кантарлана пётём йал
 Пёсисене шарт сауат:
 Нарспи виллине тунса,
 Нимён тума аптараф.
 Шыракансем тавранзёс
 Лаписене сунтарса:
 Кантар-варта йамраран
 Вилнё, терёс, саканса...
 Вара вилнё вырәннех
 Хузёс ана пытарса.
 Таври тавра шешкёрен
 Сатан лартрёс саварса.
 Хёвел анзё, кақ пулзё,
 Тжаваш сынни сывараф.
 Хёвел тухрё, сүтальзё,
 Тжаваш ёсе тытанаф.
 Авзах пирён Нарспишён
 Ёмерлёхе кақ пулзё.
 Ёмер тёттём тупакра
 Хуйхи-суйхи татальзё.

* *

Сапла иртрё пуранаёс,
 Пусе пётре самраклах.

Ашше-амаш ухмахран
 Пётре хуйха-суйхапах.
 Курзё сута тёнзене
 Пулёх-тура пурнипе,
 Ёсре, пулзё сара хёр
 Атте-анне пәхнипе.
 Пулёх-турран камалё
 Асла турё хай хёрне,
 Атте-анне ирёкё
 Сирё сара хёр пусне.
 Вытрё хёсек тупака,
 Йауё йулзё йал синзё.
 Ун хурлахла йуррисем
 Йулзёс сынсен асёнзё.
 Хау те пулин Силпире
 Асанақсё мёскёне.
 Йалан, сумар сумасан,
 Шыв сапақсё табирине.

ВЁРИ ҚЁЛЕН.

Пилеш хуппи.
 Тар сулахи кақхине
 Вёри сывлаш усалзё,
 Кунёпеле ёслекен
 Тёнзё шапах лапланзё.
 Сайраран-сёс катаран
 Караш сасси илтёнет,
 Вал та партак картлатсан,
 Таранаф те телерет.
 Пелёт синзён салтарсем
 Сынсем сине пахақсё,
 Хутран-ситрен вёттисем
 Пытанмалла вызақсё.
 Кавак пелёт затар пек